

INLEIDING

In 1979 vond op de Workumerwaard in Friesland een geslaagd broedgeval van de kolgans in Nederland plaats.

In dit artikel wordt hiervan een beschrijving gegeven en wordt ingegaan op de mogelijke herkomst van het broedpaar en het ontstaan van het broedgeval.

Het broedgebied van de kolgans is circumpolair te noemen en strekt zich uit over de toendra's in de Sowjet-Unie van het Kanin-schiereiland in het noordwesten tot in het uiterste noordoosten van Siberië, tot in Alaska en Noord-Canada en de westkust van Groenland (Cramp e.a. 1977, Bauer e.a. 1968).

De kolgans is in Nederland een wintergast in zeer groot aantal die zich vooral in het Deltagebied, de IJsselmeerpolders, de IJsseldelta en Friesland ophoudt.

BROEDGEVAL KOLGANS

ANSER A. ALBIFRONS (SCOPOLI)

IN NEDERLAND

J.A. Guldmond & M. Roog

(met toestemming van
It Fryske Gea)

DE WORKUMERWAARD

Tussen Gaast en Workum ligt de Workumerwaard, 850 ha. belangrijk weidevogelgebied, grenzend aan het IJsselmeer. De Binnenwaard (650 ha.) wordt geheel agrarisch gebruikt op een camping in het zuiden na. De Buitenwaard, een smalle strook langs het IJsselmeer van 200 ha., wordt min of meer extensief beweid met pinken en paarden. In het broedseizoen wordt de Buitenwaard door twee bewakers van "It Fryske Gea" geïnventariseerd en

Figuur 1:
Ligging
van de
Workumerwaard

bewaakt. Voor een uitgebreide beschrijving van de Workumerwaard en de verschillende bedreigingen zie: Zomerdijk & Philippona, 1972; Werkgroep Workumerwaard, 1978; van Duin, 1978 en bewakingsverslagen 1973 t/m 1979. Gedeeltelijk tegen het vasteland van de Workumerwaard liggen zeven schelpenbanken. Op één van deze heeft in 1979 een kolganspaar met succes gebroed.

HET BROEDSEIZOEN

Eind april verlieten de laatste groepjes kolangenzen de Workumerwaard. Toch werden in de maand mei regelmatig één of twee individuen gezien. Op 9 juni vond J. Philippona een nest met vijf eieren op een van de schelpenbanken.

Het vrouwtje vloog pas op het laatste moment van het nest en bleef dicht onder de kust heen en weer zwemmen. Hierbij viel het op dat de witte kol en de buikstrepen nauwelijks ontwikkeld waren. Op 2 juli waren twee eieren aangepikt en op 4 juli hadden vier jongen het nest verlaten. Omdat de broedtijd 27 - 28 dagen duurt (Cramp e.a., 1977), zal de kolgans op 5 of 6 juni met broeden begonnen zijn. Eén ei bleef over en is opgenomen in de alcoholkollektie van het Zoölogisch museum van Amsterdam. De maten waren 84.2 x 53.4 mm. wat vrij groot is voor een kolangzenei dat gemiddeld 79 x 53 mm. groot is, met een spreiding van 72- 89 x 47- 59 mm. (med. Roselaar). Na het uitkomen werd de ganzenfamilie

-kolangzennest, eind juni 1979-

-kolganspaar met jongen, augustus 1979-

alleen nog op 5 juli door ons waargenomen, waarschijnlijk hielden ze zich schuil in de hoge vegetatie rond de banken. Op 4 augustus werden de bijna volgroeide jongen met beide ouders door H. Spruyt waargenomen en gefotografeerd.

DE BROEDPLAATS EN HET NEST

Het nest lag op 5 meter van het IJsselmeer op de punt van een schelpenbank. Het lag vrij hoog en aan de rand van een ca. 1.5 mtr. hoge vegetatie. De belangrijkste plantensoorten met hun bedekkingspercentages waren hier: watermunt (*Mentha aquatica*) 30%, ruwbeemdgras (*Poa trivialis*) 20%, rietzwenkgras (*Festuca arundinacea*) 15%, zeebies (*Scirpus maritimus*) 10% en akkerdistel (*Cirsium arvense*) 5-10%.

Het broedbiotoop van de kolgans op de toendra's is ook vaak bij rivieren of meren gelegen. Er worden bij voorkeur hoge en droge plaatsen uitgekozen met een goed uitzicht (Cramp e.a., 1977). Het nest was 40 cm. in diameter met een ondiepe nestkom van 25 cm. doorsnede en een hoogte van 10 cm. Het was gemaakt van verdroogde grassprietten vermengd met

wat dons en enige veertjes.

DISKUSSIE

Dit is het eerste bekende geslaagde broedgeval van de kolgans in Nederland. Wel vermeldt Sluifers (1975) dat in 1943 en 1944 een legsel van een wild vrouwtje met een tam mannetje gevonden is in Friesland. Omstreeks dezelfde tijd wordt uit Hongarije het eerste broedgeval van een halfwild paar gemeld (Nagy, 1942). Hongarije is evenals Nederland een van de winterkwartieren van de kolgans (Lebret e.a., 1976). Het is opvallend dat zowel in 1977 als 1978 er broedpogingen op de banken van de Workumerwaard zijn ondernomen: op 31 mei 1977 werd een nest met vier eieren gevonden, dat door een overstroming op 5- en 6 juni uitspoelde (Bewakingsverslag, 1977); op 26 mei 1978 vonden de bewakers een nest met zes eieren dat zich in het riet bevond (Bewakingsverslag, 1978). In beide jaren bleken de eieren onbevruucht te zijn. Vermoedelijk betrof het elk jaar hetzelfde paartje. Mogelijk was het vrouwtje pas in 1979 geslachtsrijp.

De kolgans is dat meestal op de leeftijd van drie jaar. Sommige vogels zijn het een jaar vroeger. Waarschijnlijk is het vrouwtje ooit gewond geweest, want door verschillende waarnemers werd een mankement aan één van de vleugels gekonstateerd. Het blijkt dat in dergelijke situaties overzomeren en zelfs broedpogingen voorkomen (Kist & Voous, 1962; Nagy, 1942).

De betekenis van dit broedgeval voor de avifauna van Nederland is niet bijster groot, aangezien het (nog) een incidenteel geval betreft, waarbij de gedeeltelijke invaliditeit van het vrouwtje en de partnertrouw van de gent waarschijnlijk doorslaggevend zijn. Aangezien het dichtstbijzijnde broedgebied op een afstand van 3000 km. ligt, kunnen

we ook niet spreken van een uitbreiding van het broedareaal. Toch blijken er in Nederland geen klimatologische of ecologische barrières voor de kolgans te bestaan, om succesvol de broedcyclus te voltooien.

SUMMARY

In 1979 the first observed successful breeding case of the white-fronted goose (*Anser albifrons*) in the Netherlands has been recorded in the Workumerwaard (province Friesland).

On 3 July 4 of the 5 eggs are hatched. Unsuccessful breeding attempts have been recorded in the Workumerwaard in 1977 and 1978. Possibly it was the same breeding pair.

One of the wings of the female showed a little defect, though the bird could fly rather normally.

LITERATUUR

- Bauer e.a. 1968. Handbuch der Vögel Mitteleuropas. Band 1. Wiesbaden.
- Bewakingsverslagen Workumerwaard 1977 t/m 1979.
- Cramp, S. (ed.) 1977. Handbook of the birds of Europe, the Middle East and North Africa. Vol. 1. Oxford.
- Duin, G. van. 1978. De Workumerwaard moet nu beschermd worden. Het Vogeljaar 26 (3): 110-116.
- Kist, J. & K.H. Voous, 1962. Avifauna van Nederland. Ardea 50: 1-103.
- Lebret, T. e.a. 1976. Wilde ganzen in Nederland. KNNV uitgave nr. 23. Zutphen.
- Nagy, E. 1942. Ersten Brüten eines halbwildes Blässganspaares in Ungarn. Aquila 46 - 49: 381-390.
- Sluifers, J.E. 1975. Vogelboek. 7e druk. Utrecht/Antwerpen.
- Werkgroep Workumerwaard. 1978. De Workumerwaard. Watervogels 3 (2): 73-114.
- Zomerdijk, P.J. & J. Philippona. 1972. De broedvogels van de Workumerwaard. Vogeljaar 20: 202-206.

Adressen:

M. Roog, Walstraat 46, Wageningen.
J.A. Guldenmond, Prinsengracht 686, Amsterdam.